

Nr 208.

Utlåtande i anledning av väckt motion om familjepensionsrätt för efterlevande till vissa befattningshavare, som varit i statens tjänst eller tillhört någon av staten övertagen enskild pensionskassa.

(5:e avd.)

I en inom första kammaren väckt motion (I: 38) hemställer herr *Lundqvist*, att riksdagen må hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter erforderlig utredning ville förelägga riksdagen förslag om beredande av pension eller understöd åt efterlevande till befattningshavare, som varit i statens tjänst eller som tillhört någon av staten övertagen enskild pensionskassa, även i sådana fall, då den i vissa äldre reglementen föreskrivna maximialdern för äktenskapets ingående överskridits eller då äktenskapet ingåtts efter avskedstagandet.

Till stöd för ifrågavarande förslag anför motionären i huvudsak följande.

Innan 1936 års familjepensionsreglemente trädde i kraft, var familjepensioneringen för statens tjänstemän ordnad genom icke-statliga änke- och pupillkassor, vilka åtnjoto statsunderstöd enligt mycket växlande grunder, samt genom statens pensionsanstalt, som år 1926 övertog lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa.

Enligt nu gällande familjepensionsreglementen för statens befattningshavare och för arbetare i statens tjänst, liksom enligt 1936 och 1941 års motsvarande reglementen, skall såsom förutsättning för rätt till familjepension eller familjelivränta bl. a. gälla, att äktenskapet icke ingåtts efter det befattningshavaren uppnått en levnadsålder av 60 år.

För det stora flertalet befattningshavare låg denna åldersgräns enligt de enskilda änke- och pupillkassorna vid 65 år. Men enligt bestämmelse i reglementet för statens järnvägars änke- och pupillkassa den 30 december 1910 (nr 162) § 6 måste äktenskap, på grund varav anspråk å familjepension framställles, vara ingånget före delägarnas avskedstagande och innan han fyllt 50 år. Dock kunde den, som ingått äktenskap efter uppnådda 50 år och fortfarande var anställd i ordinarie tjänst vid statens järnvägar, förvärva pensionsrätt, om han till kassan erlade vissa avgifter.

Jämlikt de ursprungliga bestämmelserna för enskilda järnvägarernas pensionskassa medförde äktenskap, ingånget efter fyllda 50 år, icke familjepensionsrätt. I det från och med den 1 juli 1940 gällande reglementet för nämnda kassa hade emellertid genom en ny bestämmelse möjlighet öppnats för delägare, som vid tiden för äktenskapets ingående fyllt 50 men ej 55 år, att mot särskild avgift bereda sina efterlevande pensionsrätt.

Med hänsyn till dessa bestämmelser i sistnämnda kassor ha en del efterlevande efter äldre befattningshavare vid statens järnvägar och vid av staten övertagna enskilda järnvägar kommit i en ogynnsam ställning. Flera

sådana befattningshavare, som blivit änkemän upp i femtioårsåldern, ha sedan gift om sig. Detta har i många fall skett utan närmare kännedom om eller tanke på bestämmelserna om viss åldersgräns, enär de under första hustruns livstid i föreskriven ordning inbetalt sina avgifter till pensionskassan. Följden har blivit, att hustrun och minderåriga barn i äktenskap, som ingåtts efter det mannen fyllt 50 år, icke ha rätt till familjepension. Då flera änkor till här berörda befattningshavare befinna sig i ömmande omständigheter och med hänsyn till att åldersgränsen för äktenskaps ingående varit särskilt låg för järnvägstjänstemännen i jämförelse med vad som varit fallet för andra statstjänstemän, synes det vara rättvist och billigt, att ifrågavarande efterlevande i någon form beviljas pension eller understöd.

Efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning har statskontoret, efter hörande av järnvägsstyrelsen, avgivit utlåtande över motionen.

Järnvägsstyrelsen anför.

Samtidigt som det svenska järnvägsväsendets enhetliggörande genom statsinköp av enskilda järnvägar närmar sig sin avslutning, hava de stora olikheterna i de från järnvägstjänst pensionerade befattningshavarnas och deras efterlevandes pensionsförhållanden i avsevärd mån utjämnats. Pensionerna enligt förutvarande enskilda men av staten övertagna pensionsinrättningars reglementen eller stadgar hava nämligen vid skilda tidpunkter förhöjts med av statsmedel utgående tilläggsförmåner av olika slag, och viss omreglering har jämväl verkställts — från och med den 1 juli 1947 — i enlighet med föreskrifterna i kungl. kungörelsen den 30 juni 1947, nr 657. Genom dessa åtgärder har pensionsnivån generellt sett dock icke uppbringats till den, som innefattas i 1947 års pensionsreglementen, och förhöjningarna hava i stort icke heller konstruerats på sådant sätt, att de förhöjda pensionerna kommit att stå i viss i förväg bestämd relation till pensionerna enligt de statliga pensionsreglementena för motsvarande pensionstagare vid statens järnvägar. En ytterligare förbättring av pensionerna i vissa fall har emellertid genomförts enligt grunder, som bestämts i Kungl. Maj:ts brev den 18 mars 1949 angående omreglering av pensionsförmånerna för vissa förutvarande anställningshavare vid av staten övertagna enskilda trafikföretag m. fl. ävensom efterlevande till sådana anställningshavare. Vid fastställandet av nyssnämnda grunder har hänsyn särskilt tagits till att en stor del av ifrågavarande pensioner voro mycket låga. De sämst ställda pensionärerna från av staten övertagna enskilda järnvägar hava härigenom kommit i åtnjutande av en jämförelsevis stor pensionsförbättring. Från och med den 1 januari 1949 uppbära sålunda pensionsberättigade efterlevande till sådana delägare i numera statsövertagna pensionskassor, vilka avgått ur tjänst vid det enskilda företaget, innan detta sedermera förståtligats, så stort tillägg till kassapensionen, att totalbeloppet utgör minst 80 % av motsvarande statlig pension. Det synes styrelsen, att de skäl, som legat till grund för denna i vissa fall betydande förhöjning av kassapensionernas storlek, kunde befinnas hållbara, även då det gäller en sådan utsträckning av rätten att över huvud erhålla pension, att jämväl dylik rätt närmare anslötes till för de statsanställda i allmänhet gällande familjepensionsbestämmelser. Ett steg i denna riktning vore genomförandet av större likformighet beträffande den åldersgräns, som gäller för ingående av äktenskap medförande familjepensionsrätt.

Medan före detta ordinarie tjänst innehavare vid statens järnvägar med delaktighet i förutvarande statens järnvägars änke- och pupillkassa hade

möjlighet att — såsom i föreliggande motion framhållits — genom erläggande av särskilda avgifter bereda familjepensionsrätt åt sina efterlevande även i fall, då äktenskapet ingåtts efter uppnåendet av den eljest stadgade åldersgränsen — 50 år — har i regel sådan utväg enligt tillämpade föreskrifter vid de för privatbanepersonalen avsedda pensionskassorna antingen saknats, eller också har dylik utväg förefunnits — såsom i fråga om bl. a. före detta Enskilda Järnvägarnes Pensionskassa — blott i begränsad omfattning och från en ganska sen tidpunkt. Det synes styrelsen skäligt, att pension eller understöd i någon form måtte — åtminstone i fall av ömmande omständigheter — kunna beredas efterlevande till i förevarande motion avsedda före detta befattningshavare.

Under återopande av vad ovan anförts och med hänsyn till de skäl, som angivits i motionen, anser sig styrelsen för sin del böra förorda, att fråga om rätt att komma i åtnjutande av här ifrågavarande förmån ävensom storleken av densamma måtte få ankomma på Kungl. Maj:ts avgörande efter prövning i varje särskilt fall.

Statskontoret anför:

I samband med statsverkets övertagande av de särskilda pensionskassor, som tidigare ombesörjt familjepensioneringen för statliga befattningshavare, ha kassornas pensionstagare som regel tillerkänts vissa särskilda förmåner av statsmedel. Vid beviljande av sådana förmåner ävensom vid de förbättringar av utgående pensioner, som följt av 1946 och 1947 års omregleringar av äldre pensioner, har dock någon rubbning av den grundläggande rätten till pension icke ansetts böra ifrågakomma. Ett avsteg från denna principiella ståndpunkt, såsom förutsättes i föreliggande motion, är enligt statskontorets mening ägnat att ingiva betänkligheter, så mycket mer som numera en så förhållandevis lång tidrymd som inemot 15 år förflutit sedan den tidpunkt, då flertalet pensionskassor övertogs av statsverket. En reglering av de i motionen avsedda förhållandena med giltighet exempelvis från och med den 1 januari 1953 skulle för övrigt med säkerhet komma att utfalla mycket ojämnt för de fall, där pensionsfrågan för här avsedda befattningshavare efterlevande varit aktuell dessförinnan.

I fråga om statens järnvägars änke- och pupillkassa må särskilt erinras, dels att avgiftsbetalningen till kassan upphörde för den som efter uppnådda 50 levnadsår ej ägde pensionsberättigade efterlevande, dels ock att möjlighet förefanns för ordinarie tjänsteman vid järnvägen att vid ingående av äktenskap efter 50 års ålder förvärva pensionsrätt åt maka och barn i det nya äktenskapet, så framt han till kassan erlade avgifter, motsvarande fulla värdet av sådan förmån.

Statskontoret vill emellertid icke bestrida att billighetsskäl tala för att syftet med föreliggande motion i viss utsträckning tillgodoses. Härvid förtydjar framhållas, att vid beviljande av familjepension i särskild ordning åt efterlevande till icke pensionsberättigade anställningshavare i statens tjänst pension ansetts böra — därest omständigheterna i övrigt befunnits föranleda därtill — beviljas, om äktenskapet ingåtts innan mannen uppnått 60 års ålder.

Vid sitt slutliga ståndpunktstagande till föreliggande fråga har statskontoret ansett sig icke böra förorda en allmän reglering av de i motionen åsyftade familjepensionsförhållandena men vill icke motsätta sig, att frågan om pension upptages till prövning från fall till fall med iakttagande av de förutsättningar som i övrigt gälla i fråga om i särskild ordning beviljade familjepensioner.

Utskottet finner det vara med rättvisa och billighet förenligt, att pension eller understöd må kunna beredas efterlevande till i förevarande motion avsedda före detta befattningshavare. Beslut i sådan riktning synes lämpligen böra meddelas efter prövning av Kungl. Maj:t från fall till fall. Någon åtgärd från riksdagens sida i anledning av motionen synes utskottet vid angivna förhållande icke påkallad.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

att motionen I:38 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 november 1952.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 207.
